

Učebné texty z hydrobiológie pre pracovníkov Vodární a kanalizácií, Príručku pre pracovníkov v technologických laboratóriách Atómovej elektrárne o. z. Mochovce a niekoľko ďalších príručiek. Vyučovala na základných školách v Bratislave (1964-1967), ale prednášala aj na alžírkej univerzite l' École nationale polytechnique (1982-1983).

Výsledky svojej mnohostrannej vedecko-výskumnej činnosti publikovala Dr. Onderíková vo vedeckých a odborných periodikách, príručkách, ale najmä v zborníkoch z konferencií, kongresov a seminárov, na ktorých prednášala. Počet titulov presahuje číslo 120.

Jubilantka ani v súčasnosti nezaháľa. Okrem iného napr. naďalej venuje pozornosť oživeniu a kvalite vody v chladiacich okruhoch elektrárne v Mochovciach. Pri príležitosti životného jubilea želáme Dr. Onderíkovej dobré zdravie, potešenie z výsledkov práce na poznávaní, využívaní a zlepšovaní kvality našich vôd a pri odovzdávaní poznatkov a skúseností ďalšej generácii pracovníkov vodného hospodárstva.

Marian VRANOVSKÝ

So smútkom...

V prvej polovici roku 2010 navždy opustili po ťažkej chorobe naše vody dvaja významní československí limnológovia, **RNDr. Juraj Holčík, CSc.** († 16. mája 2010) vo veku 76 rokov a **RNDr. Jaroslav Hrbáček** († 16. júla 2010) vo veku 89 rokov.

ODBORNÉ PRÍSPEVKY I.

Vírník *Rhinoglena fertöensis* (Varga 1929) s trvalými vajčkami – prvý nález na Slovensku

Marta ILLYOVÁ¹ & František HINDÁK²

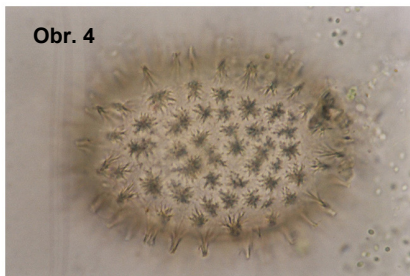
¹Ústav zoológie SAV, Dúbravská cesta 9, 845 06 Bratislava, SR
e-mail: marta.illyova@savba.sk

²Botanický ústav SAV, Dúbravská cesta 9, 845 23 Bratislava, SR
e-mail: frantisek.hindak@savba.sk

Abstract

Rotifer *Rhinoglena fertöensis* (Varga, 1929) with markedly developed setiferous oval egg in the body, was found in the vernal plankton of a small hypertrophic water reservoir at Modra (W Slovakia) in 2010. This is the first record of the species in the territory of Slovakia.

Z rodu *Rhinoglena* (Ehrenberg, 1853) sa na území Slovenska môžu potenciálne vyskytovať dva druhy známe zo strednej Európy, a to *R. frontalis* (Ehrenberg, 1853) a *R. fertöensis*. Prvý z nich má v rámci Európy pomerne veľké rozšírenie. Bartoš (1959) uvádza Nemecko, Anglicko, Belgicko, Írsko, Švajčiarsko, Poľsko, bývalý Sovietsky zväz a bol zaznamenaný v okolí Slaného v Čechách. Druh je uvedený aj v zozname zraniteľných (vulnerable, VU) vírnikov s výskytom v Českej republike (Devetter 2005). Druhý vírník sa doteraz

Obr. 1-2. Eutrofná vodná nádrž v Modre; Obr. 3. samička s trvalým vajíčkom vo vnútri tela; Obr. 4. detail vajíčka pri zväčšení 1000x (Foto: F. Hindák)

uvádza z Neziderského jazera (Fertö-tó, Neusiedler See), kde ho po prvýkrát zaznamenal Varga, podľa ktorého dostal druhové meno (Varga 1929, cf. Bartoš 1959). Odvtedy bol výskyt druhu v Neziderskom jazere identifikovaný viacerými autormi. Napríklad Herzig (1980) kvantitatívne skúmal populácie druhu *R. fertöensis* v priebehu desiatich rokov. Vírnik bol zaznamenaný aj v slaných vodách stredného Nemecka (Koste 1978). Už Bartoš (1959) predpokladal jeho skoré rozšírenie aj na území Slovenska, avšak doposiaľ nebol jeho výskyt zaznamenaný.

Rhinoglena fertöensis (Varga 1929)

Skúmaný materiál: Vzorky s nálezom druhu boli odobraté z malej sladkovodnej nádrže situovanej v intraviláne Modry (48°18'55.28"N, 17°19'2.4"E). Protipožiarna nádrž leží v nadmorskej výške 144 m, jej plocha je 0,55 ha a maximálna hĺbka pri vysokom stave hladiny vody je 2 m (Obr. 1). Pohyblivé dospelé jedince s vajíčkami (Obr. 3) sme našli vo vzorkách z mediálu dňa 7.4.2010, teplota vody 9 °C a pH 9,35. Vírniky sa vyskytovali aj v marcových vzorkách, ale bez vajíčok, a pri teplote 4,74 °C a pH 9,22. V májovom odbere sa vírnik, ani jeho trvalé vajíčka už nevyskytovali.

Popis druhu: Telo je vakovité, po stranách rovnako široké, vzadu vybieha do krátkej nohy trojuholníkového tvaru. Chrbtová strana hlavy vybieha do zreteľného rypáčka, ktorý je na prednom okraji rovný a má dve bezfarebné očné škvry. Telo je sklovito priehľadné. Samičky sú amiktické, živorodé, dosahujú veľkosť 300–500 µm.

Trvalé vajíčko je oválneho až vajcovitého tvaru, po celom povrchu pokryté krátkymi, ale výraznými tyčinkovitými výrastkami. Vajíčko je vždy jedno, veľké do 60 x 70 µm. Povrchové výrastky sú dlhé 8–10 µm, na báze široké 4–5 µm, na apexe zašpicatené (Obr. 3-4). Vajíčka sa uvoľňujú do vody po zahnutí vírnika. Klíčenie vajíčka sme nepozorovali.

Podobnosť s inými druhmi: Druh je možné zameniť s *Rhinoglena frontalis*, rozdiely sú v červenej očnej škvrne, výrazne zúženej prvej tretine tela a v oválnom tvare trvalého vajíčka, u *R. frontalis* je tvar vajíčka guľovitý.

Biológia: Oligostenotermný druh, vo vodnom prostredí žije od jesene do jari, optimálna teplota vody je 3–8 °C, môže sa vyskytovať aj do 15 °C (Koste 1978). Žije v pelagiále malých a plytkých jazier (Herzig 1980, cf. Ruttner-Kolisko 1974). Vyskytuje sa aj v slaných vodách s nízkou salinitou (Herzig 1980).

My sme druh zistili v hypereutrofnej vodnej nádrži spolu s druhmi *Brachionus calyciflorus*, *Cephalodella gibba*, *Polyarthra* sp., *Keratella quadrata*, *Alona rectangula* a *Cyclops vicinus*. Vo fytoplanktóne výrazne prevládali zelené koloniálne riasy *Golenkiniopsis longiseta* a pikoplanktónové cyanobaktérie *Aphanocapsa delicatissima* (Hindák & Hindáková 2010).

Poďakovanie

Práca bola financovaná z projektov APVV 0566-07 a VEGA 0130.

Literatúra

- BARTOŠ, E. 1959. Vířníci – Rotatoria. Fauna ČSR 15. NČSAV, Praha, 969 s.
- DEVETTER, M. 2005. Rotifera (Vírňáci), s. 49-57. In: FARKAČ, J., KRÁL D. & ŠKORPIK, M. (eds), Červený seznam ohrozených druhů České republiky. Bezobratlí. Red list of threatened species in the Czech Republic. Invertebrates. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha.
- HERZIG, A. 1980. Ten years quantitative data on a population of *Rhinoglena fertöensis* (Brachionidae, Monogononta). *Hydrobiologia* 73: 161-167.
- HINDÁK F. & HINDÁKOVÁ A. 2010. Cyanobaktérie a riasy malej eutrofnej vodnej nádrže v Modre [Cyanobacteria and algae of a small eutrophic water reservoir at Modra (W Slovakia)]. *Bull. Slov. Bot. Spoločn.*, Bratislava 32/2: in press.
- KOSTE, W. 1978. Rotatoria. Monogononta. Berlin, Stuttgart – I. Textband:1-673.
- RUTTNER-KOLISKO, A. 1974. Plankton Rotifers, Biology and Taxonomy, *Die Biennengewässer Suppl.* 26/1: 1-145.
- VARGA, L. 1929. *Rhinops fertöensis*, ein neues Rädertier aus dem Ferö (Neusiedler See). *Zool. Anz.* 80.

ABSTRAKTY PRÍSPEVKOV ZO SEMINÁRA V J. ŠÚRI (2010)

Spoločenstvá podeniiek (Ephemeroptera), pošvatiek (Plecoptera) a potočníkov (Trichoptera) rieky Bystrá (Horná Orava) v priebehu dvoch desaťročí

Jaroslav STOKLASA

Katedra biológie a všeobecnej ekológie, FEE TU vo Zvolene, T.G. Masaryka 24, 960 53 Zvolen; e-mail: jaroslav.stoklasa@gmail.com

Cieľom tejto štúdie bolo priniesť komplexnejšiu informáciu o vybraných skupinách temporálneho hmyzu (Ephemeroptera, Plecoptera, Trichoptera,